

GJERSJØELVA NATUR - OG KULTURPARK

Historien om Ljansgodset

Det var virksomheten ved Gjersjøelva og råstoff fra skog og jord i Oppegård som i 450 år la grunnlaget for Ljansgodset og senere Ljansbruket gjennom sagbruksdrift, plankeeksport, mølledrift og kruttproduksjon.

Alt på 800-tallet ble det eksportert tømmer fra Norge til Europa. Da ble tømmeret forarbeidet med øks. Oppgangssagen gjorde at en ved hjelp av vannkraft kunne sage plank på en mye mer rasjonell måte enn tidligere. Det å ha vannfall og tilgang på tømmer skapte store verdier for eierne i tiden etter år 1500. Kirken sies å være de som først tok i bruk vannkraften i Norge. Det var embetsmenn, prester, adelsmenn og velstående bønder som drev trelasthandel og eksport. Sagbruksdriften i Gjersjøelva henger nøye sammen med den generelle utviklingen av trelasthandelen på Øst- og Sørlandet fra 1500-tallet.

Nedgangstider i Norge, og de første eiere av Ljansgodset er avgjørende for at Norge blir underlagt Danmark i fire hundre år. Oppsummering av viktige årstall.

1350 kom svartedauen til Norge som gikk hardt utover hele vårt område. Det samme gjorde barnedauen 10 år senere, og drepsotten i 1371. Dette gjorde at folketallet sank til under det halve, og bosetningsmønsteret endret seg kraftig. Det ble rikelig tilgang på jordarealer og folk flyttet inn til mer sentrale, og bedre jordbruksområder.

1387 dør Olav Hakonsen bare 7 år gammel, og med det er den norske kongeslekt utdødd. Norge greide ikke å opprettholde sitt statsapparat, og både Sverige og Danmark ønsket å overta kongemakten i Norge. Store eiendommer blir kjøpt opp av danske adelsmenn mens Norge var på billigsalg.

1395 Kalmarunionen der de nordiske land blir enige om felles konge.

Unionen blir straks motarbeidet av danskene som ønsker seg Norge underlagt Danmark, og svenske interesser med Knut Alvsson i spissen som ønsker seg Norge underlagt Sverige. Etter noen trefninger blir Knut Alvsson invitert til dialog på Akershus festning. Her blir Knut Alvsson og hans menn drept i båten til Krummedike, der de alle var lovet fritt leide. Drapet skaper sterke reaksjoner og Krummedike blir kaldt tilbake til Danmark, men med dette er kampen om kongemakten i Norge over.

1523 Kalmarunionen opphører.

1523 returnerer Krummedike til Norge, men kommer straks i konflikt med Norsk riksråd der Olav Engelbrektsson, erkebiskopen i Trondheim er leder, og som er sterkt imot at Norge underlegges en annen statsmakt. Krummedike må returnere til Danmark.

1528 kommer Krummedike tilbake til Norge. Denne gangen med danskekongen og en støttehær på 300 mann.

Krummedike dør i 1530

1536 er Krummedikes svigersønn Esge Bille, statsrettslig ansvarlig for at Norge blir underlagt Danmark i 400 år.

1537 innføres reformasjonen i Norge og alle kirkens eiendeler blir krongods.

Mens dette pågikk vokste Norges skoger og ble ettertraktet i hele Europa.

INDUSTRIEVENTYRET STARTER

I 1529 overlot Ingjerd Trondsdatter på Hvitebjørnbruket gården sin til klosteret på Hovedøya mot å være sikret livsopphold resten av livet, og fikk et såkalt "Liffsbreeff" i Mariakirken. Like etter ble gården i Henrik Krummedikes eie, i bytte mot gården Klemetsrud i Røyken. Allerede måneden etter bytter Krummedike også til seg gården Vassbonn, og sikrer seg derved fallrettighetene i Gjersjøelva. I makeskiftebrevet omtales da en sagfoss og sagmølle som den første i sitt slag i landet. Gjersjøelva het den gang Hvitebjørnelva.

Ingjerd Trondsdatter fikk kanskje ikke stor glede av sitt "Liffsbreeff". Det ble store uroligheter og strid mellom den danske stattholder og klosteret på Hovedøya. Mogen Gyldenstjerne, som nå er hovedsmann på Akershus festning og danskekongens tro tjener, ror 12.januar 1532 ut til Hovedøya for å hevne at abbed Hans Andersen har støttet kong Frederik 1.s motstander, Kristian 2. av Sverige. Striden består i en bitter maktkamp mellom Danmark og Sverige om hvem som skal styre Norge. De plyndrer og brenner klostret og setter abbed Hans i fengsel på festningen. Ingen kjenner skjebnen til Ingjerd Trondsdatter, med abbed Hans blir satt fri samme år og blir ansatt som predikant. I 1539 bodde fortsatt noen munkar på Hovedøya, kanskje Ingjerd Trondsdatter bodde blant disse?

HOVEDØYAS KLOSTER

Hovedøyas kloster ble grunnlagt 1147. Klosteret var et av de rikeste institusjoner i Norge. Klosteret eide på det meste 443 eiendommer. Klosterets rikdom gjorde det til en betydelig maktfaktor, og abbedens stilling ble også styrket av at cistercienserne stod utenfor den stedlige biskopens autoritet. Dette fikk de ved å dra til paven i Roma og kjøpe seg frie rettigheter.

DE FØRSTE EIERE VAR AVGJØRENDE FOR NORGES SKJEBNE

Henrik Krummedike er trolig den største lensherre og eiendomsbesitter i norsk middelalder-historie. Kommer fra dansk adelsfamilie og er danskekongens lojale og dyktige tjenestemann i arbeidet for kontrollen over Norge. Er lensherre på Akershus festning. Etter drapet på Alvsson i 1502 som skaper stor missnøye, mister han alle sine len og blir kalt tilbake til Danmark. Som lensherre har en ansvaret for alle kongens eiendommer innenfor et gitt område. Også ansvaret for at alle skatter fra disse områdene blir krevd inn, og at disse penger kommer videre til kongen. Krummedike kommer tilbake i 1523 for å vinne Norge innunder den danske kongen. Han kommer snart i sterk konflikt med det norske riksrådet og mister på ny alle sine norske len og må tilbake til Danmark. Kommer tilbake til Norge i 1528, denne gangen sammen med kong Fredrik 1. av Danmark som har med seg en støttehær på 300 mann. For å sikre matforsyningen for vinteren for denne hæren ber Krummedike derfor sin svigersønn Esge Bille om å sende tørrfisk fra Bergen til Christiania.

Knut Alvsson kommer fra svensk adelsslekt og støtter svenskekongen. Etter en del uroligheter og bondeoppstand mot dansk kongens harde skattekrav som blir ledet av Alvsson, blir han i 1502 kalt inn til Akershus festning til forhandlinger og lovet fritt leide. Møtet finner sted ombord i båten til Krummedike. Her blir Knut Alvsson og hans menn drept. Med dette drapet stopper alt vesentlig opprør mot dansk kongen, og vi blir snart underlagt Danmark i fire hundre år.

Krummedike dør i 1530, og hans svigersønn Esge Bille overtar alle hans eiendommer. Bille kommer fra dansk adelsfamilie og er lensherre på Bergenshus festning. Bille må overføre et len til kirken i bytte for den sag som kirken hadde bygd nederst i Gjersjøelva. Trolig har Krummedike tvunget kirken til å selge seg sagen siden han nå har fallrettighetene i Gjersjøelva. Bille følger opp sin svigerfars arbeid for dansk kongen og er avgjørende for at Norge statsrettslig blir underlagt Danmark i 1536.

1537 innfører dansk kongen reformasjonen i Norge og dermed konfiskerer dansk kongen alt kirkegods og eiendommer. På den tiden eide kirken ca. halvparten av Norges arealer.

AKEVITT

Man vet ikke hvor lenge det har blitt produsert akevitt i Norge, men første gangen den ble nevnt skriftlig var i 1531. Den 13. april dette året sendte Esge Bille en pakke til Olav Engelbrektsson, den siste erkebiskopen i Norge, som da bodde på Steinvikholm slott ved Stjørdal. Dette måtte være i en tid da disse var venner, noe som snart skulle forandres. Pakken inneholdt ”*noget Watn som kallis aqua vite och hielper samme watn for alle haande kranckdom som ith menneske kandt haffue indvortes.*” Akevitten den gang var ikke den samme som i dag. Den var basert på korn og ikke potetsprit, var urensset, det vil si en stor andel fusel. Som erkebiskop var Olav Engelbrektsson leder for norsk riksråd. Han var sterkt imot at Norge skulle få dansk konge og miste retten til selvstyre. Han følte seg snart utrygg i Trondheim og fikk bygd borgen på Steinviksholmen hvor han flyttet så snart den var innflyttningsklar. Fra Steinvikholmen arbeidet han energisk for Norges selvstendighet. Det kom til enkelte stridigheter, men dansk kongen ble for sterk og Olav Engelbrektsson måtte flykte til utlandet.

TØMMEREKSPORTEN

Det kom tidlig hollandske frakteskuter til Gjersjøelva for å kjøpe opp trelast for videre salg i hjemlandet. Båtene gikk inn i utløpet av elva. På den tid var sjønivået mer enn 2 meter høyere enn dagens nivå, og båtene kunne seile nesten helt inn til der Gurisaga nå ligger. Det ble anlagt bordtomt med brygge nederst i Gjersjøelva til utskipningskai. Etter hvert som båtene ble større og trengte mer sjø under kjølen ble trelasten fraktet inn til utløpet av Loelva i Cristiania hvor Ljangsgodset hadde egen bordtomt og brygge. Denne ble innløst av Christianias havnevesen 1885 for en takst på kr. 6400.

Ljansbruket hadde som 1 av 2 eiendomsbesittere utskipningsrett fra egen strand og rett til tømmereksport fra såkalte privilegerte sager. Peder Pedersøn Müller kjøpte Hvitebjørnbruket i 1669, og ved giftermål med Sidselle Rasmusdatter fikk han i 1694 også hånd om Stubljan. Heretter ble eiendommen kalt Ljangsgodset frem til 1850, da det fikk navnet M&H Ingier. Eiendommen blir i slektens eie frem til siste eneeier Johanne Ingier dør i 1937. Dette ble en så

stor eiendom at den i areal ble større enn Oppegård kommune er i dag, og har i ettertid vært helt avgjørende for kommunes utvikling.

Müller var en av Christianias rikeste menn, var medeier i 5 store skip i tillegg til egen skute. Det var vanlig med flere eiere for å dele ansvar i tilfelle forlis. Seilskutene hadde ingen tung kjøl slik at de måtte fylles opp med ballast for ikke å kullseile når de ikke hadde tømmer. Med ballasten kunne det følge fremmede planteslag, såkalte ballastplanter. Det kunne også være flintstein som ellers ikke forekommer naturlig i Norge. For at plankene skulle ligge rolig under overfarten ble det dyttet inn små bord og annet avskjær. Dette arbeidet kunne utføres av små jenter med små hender for å fylle opp mest mulig for å hindre at ballasten beveget seg i urolig sjø.

Når Fritjof Ingier overtar Ljansbruket i 1884 var det 2 seilskip under Ljansgodset. På sommeren seilte disse med kassebord til Australia. Dette var en lang ferd, og mye spennende kunne skje underveis. Når de kom seilende innover Bunnefjorden var det alltid stort fremmøte på brygga for å se og høre hva nytt de hadde med seg. På en liten høyde vest for hovedhuset stod det 4 kanoner som ble avfyrt når skutene kom seilende inn mot bruket. Først i køen for å ønske velkommen var bestandig brukets eier.

På 15- og 1600 tallet var det vanlig for skogeierne å handle direkte med utenlandske oppkjøpere. Trelasteksporten ble etter hvert pålagt stadig større avgifter av kongen og ble derfor konsentrert om byer og tettsteder slik at myndigheten kunne utøve bedre kontroll med handelen. Alt i 1545 ble det bestemt at kongen skulle ha hvert tiende bord som ble sagd, og i 1563 ble det innført skatt på alle sager. Skattene økte og ble etter hvert så tyngende at en rekke sager måtte legges ned. I 1638 var det 18 flomsager i Aker. Det var bare ”besteborgerne” som fikk tillatelse til å drive handel. Dette kaltes byprivilegiet. De sagene som ikke fikk tillatelse måtte legges ned, eller kun sage til bygdas behov. All treeksport hadde gjort at store skogeiendommer ble snauhogd for å få størst mulig inntekt. Det ble alt i 1662 innført begrensninger på alle godkjente sager slik at de kun fikk sage et bestemt antall plank pr. år, kvantumsager. I 1688 kom reskriptet som reduserte antall sagbruk meget sterkt, og dessuten reduserte det årlige tillatte sagbruks kvantum. Etter 1688 var sagbruket i Gjersjøelva det nest største i Aker med rett til årlig skurd av 28700 bord. Ordningene varte helt frem til 1795, men trelasthandelen ble ikke helt fri før 1860. Mange skogeiere stod da klare med lokomobilsager som ble introdusert på 1845- tallet. Lokomobilene kunne produsere plank hele året. De hadde ervervet seg gode utskipningskaier og arealer til sag og opplag og kunne selge til en mye lavere pris enn de tradisjonelle vannsagene. De gamle eksportørene av plank og tømmer fikk nå stor konkurranse fra de nye aktørene.

Tømmer og plank hadde mange bruksområder. Det var hus, diker, brostein, støttepillarer i gruver osv. Mest tømmer gikk kanskje til pillarer under hus i våte, myraktige områder. Rådhuset i Amsterdam står på 13600 norske trestokker på ca. 10 meter. Hele gamlebyen i Amsterdam står på norske trestokker. I 1610 gikk det over 500 skuter, i 1640 gikk det over 1500 skuter, eller 1 million kubikk tømmer. Det norske tømmeret var av meget god kvalitet. Det var gammel skog med mye kjerneved. Dette gjorde at når Peter den Store bygget St. Petersburg i 1703 var det Norsk tømmer som ble prioritert.

I 1793 var det 16 storeeksportører med et samlet kvantum på 100.000 bord i Christiania.

8 eiere sto for 86 % av all utførsel. Disse konkurrerte om å være blant Norges rikeste menn. På Peder Pedersøn Müllers tid leverte etter fogdens regnskap, Ljansgodset 9000 skårne bord. Det var gode tider i trelasthandelen fra 1600 til ca. 1814. Da ble det krise i handelen med England og flere handelshus gikk konkurs. Det kanskje mest kjent var Collett som bl.a. eide Flateby-bruket i Enebakk. Firmaet gikk konkurs omkring 1828. Ljansbrukets eier Lars Ingier deltok hver høst som jaktleder på harejakt på Flateby's eiendommer. Konjunktorene tok seg etter hvert opp igjen, og handelen med England og Nederland var i alle år viktig. Når oberst og generalveimester Lars Ingier kjøper Ljansgodset i 1799 var det 4 sager med 5 sagblad i Gjersjøelva. I tillegg hadde han 2 sager på Strømmen, trolig i Sagelva der det lå 20 sager på rekke langs elva. Lars Ingier var ukjent med trelasthandelen da han overtok Ljansgodset og han slet mye i starten for både å få solgt og fraktet plank, og han hadde en mye lavere produksjon enn de tidligere eiere. På den tiden var det stor etterspørsel etter norske varer slik at det var store problemer med å skaffe transport. Etter hvert fikk han avtaler der handelshus tok imot plank i kommisjon og med sikre transportavtaler. Oppgjøret kom i pengesedler slik at han kunne kjøpe tømmer på rot direkte av skogeiere. Han skriver at en sagbygning brant i 1803 som han måtte bygge opp igjen. Etter at Danmark – Norge lå i krig med England i 1807 var det et større marked i Frankrike som opplevde en økonomisk oppgangstid etter Napoleonskrigene.

På 1900-tallet ble det bygget høvleri med 3 høvelmaskiner og kassebordfabrikk nederst i Gjersjøelva. Bygget var ca. 210 m. langt. I årene etter 1.verdenskrig foregikk det en betydelig eksport av høvellast og kassebord til England, Island, Australia, India og Sør-Afrika (margarin, hermetikk- og hummerkasser). Høvleriet ble nedlagt i 1932, og brant i 1955. Firma H & M. Ingier etablerte en kassefabrikk "Trelasten" i Stavanger som ble solgt etter 10 år. Etter 1920 var det bare 2 sager i bruk. Det var den elektriske saga ved Langstrøms, og en damsag i Hvervenbukta ved Mastemyrbekken.

UTVIKLINGEN AV OPPGANGSSAGENE

Oppgangssag ble først nevnt i Normandie i Frankrike 1204.

Vadstena kloster syd for Stocholm ca 1450, nesten samtidig i Bohuslen som den gang lå under Norge. Gamle papirer omtaler sagmøllen i Gjersjøelva som den første i sitt slag i landet, og at det var kirken som introduserte oppgangssaga i Norge.

Deretter Mosseelva 1502, Drammenselva 1520.

Nederlenderne introduserte vannsagen på vestlandet ca. år 1520.

Det ble fra ca. 1750 festet jernrammer i trerammene slik at det kunne sages med flere sagblad samtidig, såkalte silkesager. Fra 1750 ble sagbladene valset, de ble tynnere, det krevdes mindre vannkraft og mer av stokkene kunne utnyttes. Etter hvert kom moderne oppgangssager i stålrammer med opptil 8 sagblad, såkalte rammesager. Disse sagene krevde strøm fra turbiner. Sirkelsagene kom i 1880-årene. Disse var mer effektive, men kunne bare bruke ett sagblad om gangen.

Etter Lars Ingiers død i 1828 er det 4 sager i Gjersjøelva. Da Fritjof Ingier overtar i 1884 er det fortsatt 4 sager, da med 6 sagblad.

HVOR STOD DEN FØRSTE SAGEN

Det har hele tiden vært sagt at den første sagen var øverst i elva, men er dette riktig? Ikke alle mener det. Her er noen stikkord i sakens anledning. I 1529 fikk Henrik Krummedike ved

makeskifte hånd om ødegårdene Hvitebjørn og Vassbond. I makeskiftebrevet omtales en sagfoss og sagmølle som den første her i landet. Samme år byttet han til seg en sag som kirken har satt opp på Hvitebjørns eie nederst i elva. Dette må være den omtalte sagen. Krummedike dør året etter og det er hans svigersønn Eske Bille som må gjøre opp for sagen som er kjøpt av Mattis prost i Mariakirken. Vi vet at Mariakirken hadde fotfeste på Holmen nederst i Gjersjøelva i lang tid, og at det var kirken som på den tiden startet sagbruksdriften. Kirken bygde sager for eksport. Disse ble derfor bygd nært sjøen for enkel videretransport. Sagen var alt bygd i 1529 da Krummedike sikret seg fallrettighetene. I 1535 gir Eske Bille ødegårdene Hvitebjørn og Vassbond i makeskifte til Mariakirken i bytte for annen eiendom, og en sagmølle som er bygd på den strøm som løper mellom ødegårdene. I makeskifte i 1602 mellom kong Christian og Hans Pedersøn Litle nevnes første gang 2 sager i elva, disse blir i ettertid kalt grunnsagene. Sagfundamentene etter disse står fremdeles i Gjersjøelva og er trolig Norges eldste sagfundamenter. I boken om Hvitebjørn og Stubljan fra 1899 står det at alle installasjoner i elva står på Hvitebjørns eie.

STRIDIGHETER OM VANNRETTIGHETER

I 1616 går bruket over til Gunde Lange, der nevnes det at det fremdeles er stridigheter om vannrettighetene, noe som ikke er nevnt tidligere. Disse stridighetene kan ha sitt opphav i at de som hadde sager i Ljanselva ønsket å flytte sine sager til Gjersjøelva som hadde bedre utskipningsmuligheter og mye større nedslagsfelt for regn til vannkraft. Sagesesongen i Gjersjøelva var ca 32 uker. Deres forsøk på å erverve tomter langs elva ble stoppet av Gunde Lange.

HUGSTEN I SKOGEN

Dette var før motorsagens tid. Alt arbeid måtte gjøres med håndkraft. Trærne måtte felles på en slik måte at det var lett å få tak i for dem som skulle samle tømmeret i etterkant og kjøre det videre til sagen. Tømmerhuggerne var ofte husmenn på bruket som hadde arbeid som en del av leien for husmannsplassene. En godt slipt sag gjorde at trærne den gang kunne felles nesten like raskt som med dagens motorsager, men det krevdes sterke muskler hos arbeiderne.

FRAKT AV TØMMER FREM TIL SAGEN

Tømmeret til sagene kunne fløtes over Gjersjøen og via tømmerrenner ned til sagene. Noe kom med hestetransport, noe ble fløtet på Bunnefjorden. Årene rundt 1890 ble det hogd lite i egen skog på Ljansbruket. Tømmeret ble kjøpt i Østerdalen og Odalen, og fraktet med tog til Østbanen for deretter å bli fraktet til Gjersjøelva. Først ble tømmeret fraktet med prammer og lektere. Dette ble for dyrt og tømmeret ble derfor fløtet i store kveiler i stedet. Dette ble gjort ved at på det forreste tømmeret ble det satt opp et spill. Så ble det kastet ut et varp forut, for deretter å dra tømmeret fremover ved hjelp av spillet. Dårlig vær og strøm vanskeliggjorde ofte arbeidet. På nordøstre side av Ulvøya, og Katten badestrand hadde Ljansbruket landfeste for disse tømmertransporter. Var det mye vind fra feil retning ble tømmeret festet til land så ikke tømmeret drev feil vei.

ARBEIDET VED SAGEN

Oppgangssagene i Gjersjøelva var flomsager. De var i bruk ca. 32 uker i året på vinterhalvåret. Det var et tungt arbeid og kunne være en kald opplevelse. Når det var kuldegrader om natten kunne det danne seg mye is på skovlene som måtte hugges bort hver

morgen. Et arbeid hvor en ble gjennomvåt og frossen. Når planken var skåret måtte den stables til tørking. På langstrøms var det skinnegående traller å frakte planken på. Det var en sagmester på hver sag som holdt eget saglag. Det var rift om arbeid og sagmesteren ansatte oftest egen familie i saglaget. Brukets folk hadde gratis legehjelp og frie medisiner under sykdom, betalt av godseieren.

LOKOMOBILSAGER

I 1845 kom dampdrevne sager til Norge - lokomobilsager - som kunne flyttes dit tømmeret ble hogd. På Ljansbruket var det flere slike damsager i virksomhet der de hadde ervervet seg tømmer, særlig i Østerdalen og Odalen. Den første vi kjenner til i Gjersjøelva kom i 1900 hvor det arbeidet 10-15 mann. Neste kom 1901 som gav arbeid til ca. 20. Disse ble plassert på Langstrøms. Det ble jobbet to skift slik at hver sag gikk 24 timer i døgnet. Lokomobilene ble fyrt opp med ved og ble drevet av damp og kunne produsere plank hele året. Etter krakket i 1922 var det bare en damsag i bruk og denne var plassert på jordet over der Mastemyrbekken renner under Gamle Mossevei.

REGULERING AV GJERSJØEN

Etter at Gjersjøen ble demmet opp i 1799 ble det uenighet mellom eierne av Ljansgodset og eierne av Nøstvedt gård om reguleringen og vannstanden. Sør i vannet er det grunner – Nøstvedslorene – hvor det ble drevet engslått. Slåtten var avhengig av lav vannstand. Nøstvedt hadde tilhørt Ljansgodset fra 1815 til 1821. I denne tiden ble ikke lukene i dammen åpnet. Ingier mente at på bakgrunn av denne praksis å ha hevd på lukestengningen. Etter domsavgjørelse i Akershus overrett i 1836 ble det bestemt at Hvitebjørns luker skulle åpnes 10. juni hvert år og holdes åpne til vannstanden sank til et merke oppsatt på berget, slik at engslåtten kunne utføres.

VANNTURBIN

I 1907 kom det første kraftverket og den siste vannsagen ble lagt ned etter 400 års drift. Turbinen gav først strøm og lys til sagen, deretter fikk hele Stubljan med alle sine bygninger strøm. Senere til høvleriet som ble bygget i 1912. Høvleriet var i bruk frem til 1932 da det ble krakk i sag og høvlerivirksomheten og derfor nedlagt. Det var skinnegående traller fra høvleriet og ut til bryggeanlegget på østsiden av utløpet. Kraftverket ble snart for lite og det ble bygd et nytt i Øvrefall i 1915, der det nå er bilverksted. Dette gav nok strøm til Ljansgodsets videre bruk helt frem til 1962 da Oppegård kommunes E- verk overtok strømleveransene. Da det kom nytt kraftverk i 1915 ble det satt opp en elektrisk drevet sag ved Langstrøms. Elvas betydning for trelastproduksjonen avtok. Sagen brant i 1950, og med dette var industrieventyret i Gjersjøelvdalen over.

KORNMØLLER

De fleste gårder utover landet hadde sine egne vassdrevne kverner hvor man malte korn til eget bruk. I Gjersjøelva var det i tidlig tider tre kverner. Paul Vogt anla et nytt kvernbruk der kraftstasjonen står i dag, og i 1801 bygde Lars Ingier et nytt kvernhus overfor det gamle, på fjellet der ingen før kunne gå. Dette kvernbruket kjøpte han av Peder Anker for 200 riksdaler. Det må da være Ingier som bygger Hvitebjørnveien der den nå går langs Gjersjøelva. I 1885 produserte de to møllene vel 500 tonn korn - 160 tonn ved øvre, og 340 tonn ved nedre mølle. Møllene opphørte i 1913 da nederste mølla måtte rives for kraftverket som kom i 1915. Vi ser

ruinene etter øvre mølle ovenfor den gamle kraftverksbygningen. Ruinene tyder på at det var et fallhjul, det vil si at det var et hjul på 3-4m i diameter som fikk vann overført fra renne slik at tyngden på vannet drev hjulet rundt. Ved diverse overføringer betjente dette 4 sett kvernsteiner. I 1828 ble det levert 1 par kvernsteiner fra Grefsen. De var 2 alen brede og 7-8 tommer tykke i ytterkant, og kostet 50 speciedaler. Kvernsteinene ble utsatt for stor slitasje og mye finknust stein blandet seg i melet som folk spiste. Dette gjorde at det ble stor slitasje på tennene til folk. Jo større kvernsteinene var, jo mer finmalt ble melet. Før kornet kunne males måtte det tørkes - også i gamle dager. Ved nedre mølle lå det korn-tørke som vi kan se av Erling Falchs tegninger fra 1908. Korntørka lå ofte litt unna andre bygninger på grunn av brannfaren. Nå er det bare rester etter grunnmuren å se.

KRUTTPRODUKSJON

En del av inntektene til Ljansbruket kom fra kruttproduksjon. Kruttmølla lå på oversiden av Ingierstrandbrua rett ned for Kruttmølleplass. Justisråd Poul Lachmann Vogt kjøpte Ljansbruket i 1749 og søkte samme år om å få starte kruttproduksjon med enerett til slik produksjon sønnenfjelds. Han fikk tillatelse til kruttproduksjon allerede 8. desember 1749, men ikke enerett. På den tiden var det kruttproduksjon to andre steder: Alvøen ved Bergen og Sølvverkets kruttmølle på Kongsberg. Import av krutt og salpeter var forbudt. Ljansgodset hadde rett til eget kruttmagasin som lå ved Loelva inne i Christiania. Kruttmøllene var særlig viktig i 1760 årene for da var det forbudt å importere svartkrutt til Danmark – Norge.

Kruttproduksjon var en farlig prosess som krevde stor forsiktighet og det måtte ikke oppstå gnister. 13. juli 1759 kom første eksplosjon der 2 mann ble sterkt forbrent, og trolig omkom. 31. oktober 1760 eksploderte kruttmølla på nytt og 2 arbeidere omkom.

I mai 1850 ble kruttmesteren på Hvitebjørn og hans sønn drept i en eksplosjon står det skrevet i kirkebøkene på Nesodden. Dette har vi fått opplyst av slektninger etter kruttmesteren. Dette står det ikke skrevet noe om noen steder vi kjenner til. Da kan en spørre hvor mange andre ulykker var det vi ikke vet om.

Krutt består av 75 % salpeter, 10 % trekull og 15 % svovel. Salpeterkrystaller ble dannet på kompostert biologisk materiale som for eksempel slakteavfall og ekskrementer. Staller og fjøs hvor husdyr i mange år hadde gått og gjort fra seg var særlig ettertraktet. Dette var en omstendelig og illeluktende prosess som tok ca. 4 år. Det var ikke nok produksjon av salpeter i Norge og mye måtte importeres fra utlandet. Lars Ingier skrev i brev at han hadde stått bak da Marcus Gjoe Rosenkrantz på auksjon i København hadde kjøpt 5000 kg. ostindisk salpeter til kruttproduksjon. I Norsk Intelligenssedler averterte Ingier sine kruttprodukter. Det dreide seg om riflekrutt, grovt skytekrutt og bergkrutt. Han solgte jevnlig til Peder Anker på Bogstad som drev jernverk. Som generalveimester solgte han også mye krutt til veiarbeid. Av og til Røros kobberverk og Kongsberg sølvverk. Han solgte også til Bergen, men da måtte kruttet fraktes innaskjærs og passe på at de ikke ble oppdaget av engelskmennene, for på det tidspunktet var Danmark-Norge i konflikt med England.

Trekullbrenningen kan ha foregått i Kruttmølleåsen og området rundt hvor det er registrert spor etter 20-30 kullmiler. Det var or og hassel som var mest egnet. Dette måtte først tørke i 2-4 år. Svovel kunne bli importert fra vulkanske områder på Sicilia eller kjøpes i København. Vogt hadde forventet en produksjon på over 100 tonn årlig som var Norges behov, men produksjonen kom bare opp i ca. 10-15 tonn. Kruttavsetningen var avhengig av kriger, og mye ble sendt til Danmark og Nederland som ofte lå i krig. Kruttet ble veid og lagt i lerretsposer med riktige porsjoner for de forskjellige kanonene. Kruttet kunne også tilsettes et

stoff slik at det kunne lages kuler til mindre munnladervåpen som geværer og pistoler. Dette var nødvendig slik at ikke kruttet rant ut når munningen pekte nedover.

Inntil 1835 var prisen på krutt høy, men fra rundt 1850 ble det større konkurranse og prisene sank. Det ble etablert nye kruttverk i Bamble, Skar kruttverk i Maridalen, Nitedals kruttverk og kruttverket i Ljanselven. Det siste måtte flyttes fra Etterstad i 1855 av hensyn til hovedjernbanen til Eidsvoll. I 1869 skjedde en eksplosjonsulykke ved Kruttmølla i Gjersjøelva. En arbeider ble drept, og en ble stygt forbrent. Etter dette ble den ikke bygd opp igjen fordi Gamle Mossevei som kom i 1864 lå tett inntil kruttmølla. Faren for ny eksplosjon gjorde at de ikke fikk bygge opp igjen.

Natten til 29.mai 1884 gikk også Ljans kruttverk i luften, og 2 mann ble drept.

Gjenoppbygging ble nektet fordi verket lå for nært Smaalensbanen som var kommet i 1879.

ISSKJÆRING

En annen virksomhet som var stor i Follo for hundre år siden var isskjæring. Ljansgodset var ikke med i denne virksomheten, men skar is til eget behov. På Stubljan var det eget ishus.

Eventyret varte i ca. 50 år og ble gradvis borte da tørrisen kom på 1920-tallet.

Det foregikk isskjæring på de fleste vann og mange steder ble det laget kunstige isdammer. Isblokkene ble skåret i blokker 60/80 cm med spesielle issager. Det ble brukt store håndsager, det var motordrevne store sirkelsager, og isskjæreanordninger trukket av hester. Isblokkene ble lirket/vippet opp på isen med store klyper eller hakapigger. Ved Sandvad lå et stort islager. Isen ble pakket inn i sagflis som da kunne holde seg i flere måneder. Rundt 1900 kunne en isarbeider tjene ca. 2 kroner dagen.

Is ble levert til storkjøkken, meierier og til private husholdninger, men det meste gikk til eksport over Nordsjøen med spesielle isskuter. Dampbåtene var introdusert, men de gamle seilskutene som var på vei ut fikk forlenget levetid med isfrakten. En farlig ferd vinterstid i gamle skip, og mange skuter gikk ned. Saltvann lekket inn i båtene og tæret på isen som i store bølger kunne banke båtene i stykker innenfra. I mars 1898 gikk 11 skuter ned utenfor norskekysten. Det ble anlagt fellesgraver for ukjente sjøfolk som drev i land på begge sider av fjorden. 1898 gikk det 1700 skipslaster med is eller ca. 1,6 millioner kubikkmeter til eksport. Det tilsvarer 9-10 ganger volumet av Oslo rådhus. Eksportverdien var 4,706 millioner og utgjorde over halvparten av Norges totale eksportinntekter som var 7,055 mill dette året

DET ER MANGE EIERE AV HVITEBJØRNSBRUKET OG LJANSBRUKET.

Fra Ingjerd Tronsdatter overdrar Hvitebjørn i 1529 og frem til siste eneeier Johanne Ingier dør i 1937 har det vært 23 eiere. Eiendommen forvaltes deretter av skifteretten og et aksjeselskap frem til 1952. En del eiendommer ble solgt ut, mens 3 arvinger kjøper de resterende. Selv om pengepungen på bruket var tom, var det fremdeles mye verdier i boet. Det var til da det største arveoppgjøret som hadde vært i Norge.

Eiere av Hvitebjørnbruket og Ljansbruket

1529 Hvitebjørn er i Ingjerd Tronsdatters eie

1529 Til Hovedøens kloster Abbed Hans

1529 Hvitebjørn til Henrik Krummedike ved makeskifte

1529 Vassbond til Henrik Krummedike

1530 Henrik Krummedike dør. Hvitebjørn og Vassbond til hans datter, gift med Esge Bille

1535 Hvitebjørn og Vassbond til Mariakirken ved makeskifte med Esge Bille

- 1537 Danskekongen innfører reformasjonen. Alle kirkens eiendommer blir krongods
- 1602 Til Hans Pedersøn Litle ved makeskifte med kong Christian 4. Kullebunden føyes til Her nevnes 2 flomsager
- 1602 Ved H. P. Litles død til sønnen Fredrik Hanssøn Litle
- 1616 Ved F. H. Litles død går Hvitebjørnsbruket til hans søster, som var gift med Gunde Lange
- 1665 Ved Gunde Langes død til Hans Lange til Fossheim, gift med Dorthé Lykke
- 1667 Hvitebjørnbruket solgt til hennes onkel – Hannibal Sehestedt
- 1648 Tilbake til kronen ved makeskifte
- 1667 Solgt til Hans Veit Vorsatz
- 1667 Solgt videre til hans svigerfar Michael von Opitz og samme år forpaktet til Peder Pedersøn Müller
- 1669 Solgt til P. P. Müller
- 1694 P. P. Müller gifter seg med Sidselle Rasmusdatter som har arvet Stubljan etter sin far. Fløysbonn og Prinsdal føyes til. Bruket har nå blitt så stort at det kalles Ljansgodset
- 1714 Ved hans død går Ljansgodset til sønnen Antoni Müller
- 1749 Ved hans død selges Ljansgodset på auksjon til Poul Vogt. Vogt var gift med Karen Holter
- 1761 Vogt dør, og eiendommene går til Karen Holter Vogt
- 1765 Deler av eiendommen selges til Karen Holter Vogts bror, Peder Holter. Dette gjelder blant annet Hvitebjørn og Stubljan
- 1771 Peder Holter gifter seg med Maren Juel
- 1778 Peder Holter dør
- 1791 Maren Juel gifter seg med Ole Christopher Wessel
- 1794 O.C. Wessel dør
- 1796 Maren Juel gifter seg med Marcus Gjõe Rosenkrantz
- 1799 Hvitebjørn og Stubljan selges til Maren Juels brordatter Gjertrud Maren Juel, gift med major og generalveimester Lars Ingier
- 1828 Lars Ingier dør
- 1850 Gjertrud Maren Juel dør og sønnene Peter Olivius Marcus Marius Ingier og Hans Helle Juel Ingier driver firmaet videre under navnet M. & H. Ingier
- 1864 Marius Ingier dør og eiendommen overtas av Helle Ingier som var gift med Petronelle Mathea Rosenberg
- 1884 Helle Ingier dør og selskapet overtas delvis av hans sønn Fritjof Ingier
- 1897 Thea Ingier dør, og Fritjof overtar hele firmaet. I 1872 gifter han seg med Johanne Fredrikke Juel
- 1900 Skilsmisse mellom Fritjof og Johanne Ingier. Hun blir sittende som eneeier etter å ha kjøpt han ut
- 1937 Johanne Ingier dør. Eiendommene forvaltes av skifteretten og et aksjeselskap til 1952
- 1941 Fred Hallager Juul kjøper Nøstvedt
- 1952 En del eiendommer selges ut og hovedarvingene deler de resterende eiendommer

BAROKKHAGEN OG STUBLJAN

En av Oslos første bosetninger ble funnet på campingplassen på Stubljan da det ble tatt prøveutgravninger i anledning en mulig utvidelse. For 4000 til 5000 år siden sto sjøen 25 – 40 meter høyere enn i dag, og Ljanskollen var en øy. Ryggen mellom Ljanskollen og fastlandet utgjorde en grunne med stor mattilgang hver gang strømmen som flo og fjære lagde tiltrakk fisk og annen mat. Dette gav livsgrunnlag for fast bosetning. Det ble funnet mye flintavslag og annet som tilsa at her har det ikke bare vært tilfeldig opphold, men over lang tid. Det ble i tillegg for flintavslag funnet en flintkniv og en liten tilslippt kniv på 4 -5 cm.

I sin tid vet vi at det var 4 Ljansgårder. Foruten Øvre og Nedre Ljan var Stubljan den mest kjente. Den fjerde gården har en bare gjennom skriftlige kilder, ingen vet hvor den har ligget. Svartedauen gjorde trolig at Ljansgårdene ble lagt øde, og kanskje ble to av gårdene slått samme ved nyetablering. Stubljan har navnet etter gårdens første kjente eier, lagmann i Oslo Christoffer Nielsson Stub som døde i 1630. Arvingene beholdt Stubljan til den ble solgt til Rasmus Søfrenssøn i 1647. Etter dennes død tilfalt gården Sidselle Rasmusdatter. Hun giftet seg 7. oktober 1694 med rådmann i Christiania Peder Pedersøn Müller. Med dette kom Stubljan og Hvitebjørnbruket under samme eier og ble heretter kaldt Ljansgodset. Godset ble nå i slektens eie til det opphørte i 1937. Ljansgodset er en av Norges 10 viktigste eiendommer gjennom tidene.

Hovedbygningen ble utvidet med en etasje og to fløyer av Peder Holter som kjøpte bruket i 1765. Det var et praktfullt inventar. Stor spisestue til store selskaper. Egne rom til ostindisk porselen og fajanse fra Herrebø, unike drikkeglass og glasspokaler fra Nøstetangen.

I 1897 da Fritjof og Johanne Ingier flytter fra Storljan til Stubljan bygger de ut en veranda mot sjøen, og setter en svalgang ved inngangspartiet. Fritjof og Johanne blir skilt 1900 og Johanne må drifte Ljansbruket videre alene. Det er vanskelige tider. De bygger høvleri, de bygger Ingierstrandveien og de bygger Ingierstrand Bad som var ferdig i 1932. De parsellerer ut 400 hyttetomter langs Ingierstrandveien. I 1937 selges Ingierstrand Bad med 2700 mål liggende i Oppegård kommune til Oslo kommune som ønsker å ha friarealer til sine innbyggere i fremtiden. Samtidig selges 1800 mål beliggende i Oslo til samme kjøper. Det er lite penger i boet etter at siste eneeier Johanne Ingier dør i 1937. Det driftes noen år som et aksjeselskap, men eiendommen splittes opp og selges ut mens 3 arvinger kjøper hver sine eiendommer.

Det er allikevel så store verdier igjen i boet at det er til da Norges største arveoppgjør.

BRANNEN

Brannen starter omkring kl. 22.15 om kvelden 22. januar 1913. Julefeiringen var over og Johanne hadde flyttet inn til Oslo. Det har trolig startet som en pipebrann og det tok litt tid før hele bygningen stod i full fyr. En av damene i tjenerskapet var igjen for å rydde opp etter julen, det var kaldt og hun fyrte mye. Alle de ca. 80 ansatte kom løpende til og bar ut det som lot seg redde. Mye ble berget fra brannen, men det var allikevel ikke mer enn ca. 15 % av inventaret. Uerstattelige verdier gikk tapt.

HAGEANLEGGET

Det var Peder Holter som laget barokkhagen. Barokken kjennetegnes særlig med lange rette linjer. Den vestlige halvparten av barokkhagen ligger der slik den fremstår på kart fra 1816. Lindealleen er en forlengelse fra Herregårdsveien der de kom kjørende med hest når de skulle til Stubljan. Der det nå er parkeringsplass, campingplass og Ljansbrukveien, var det tidligere

staller, uthus, karpedammer og frukthager. Der barokkhagen fremdeles er bevart ser vi rette gangveier langs stranden og oppover i skogen. Hele barokkhagen lå innenfor en flott oppbygd steinmur. Fra hovedbygningen ned mot paviljongen var det terrasser med urtehage og prydbusker.

Da Fritjof Ingier bygde på verandaen på hovedhuset i 1897 ble det laget en stor terrasse foran bygningen og noen av terrassene ble fjernet. Alle store arealer ser ut til å ha vært tilplantet med frukttrær. På hver side av hovedbygningen ned mot sjøen er det hasselalléer som også i dag fremstår flotte. Nå har vi igjen ruinrestene etter Stubljan som er under restaurering, vi har kanonstillingen og navneveggen, og vi har paviljongen.

Anette Lunde Saastad som er landskapsarkitekt, lagde sin hovedoppgave om hvordan en kunne fornye barokkhagen og ruinene etter hovedhuset til et brukervennlig friluftsted der en tar vare på kulturhistorien på en verdig måte. Denne oppgaven bruker nå Gjersjøelva natur- og kulturpark i sitt arbeid med Oslo kommune for at hovedoppgaven i mest mulig grad etterleves.

KANONENE

Kanonene på Stubljan som har blitt kalt saluttkanonene, er feil beskrivelse. Dette er danske sjøkanoner modell 1687. Under den store nordiske krigen mistet danskeflåten mange skip og kanoner som måtte erstattes. Danmark lagde derfor 70 nye kanoner av denne modell. Det var 3 punds kanoner i bronse, 125 cm lange, veide 241 kilo, kanonmunning ca. 8 cm. 7 kanoner kom til Norge tidlig 1800 og ble sendt videre til Kongsvinger festning. Var trolig med i trefningene mot Sverige 1807-8. Andreas Samuel Krebs ble kjent som "helten fra Matran" etter å ha ledet de norske styrkene til seier i slaget mot svenskene ved Matran. Han brukte 3 punds kanoner og disse gjorde stor skade på svenskene. Vi vet ikke om det er de samme kanonene, men når en måler kanonløpet er disse ovale noe som viser at de er mye brukt. Av de 7 som kom til Norge ble 2 prøvd boret opp, men metallet var for dårlig. 5 kanoner var registrert på Akershus festning 1835. 4 kommer til Stubljan i 1855. Det måtte være 4 kanoner for når det var besøk av svenskekongen krevde dette 4 salutter. Av disse kanonene kjenner vi nå bare til 3. 2 er fremdeles i familiens eie, mens en er i sjømuseet i Horten. Alle kanonene hadde produksjonssår 1713. Før kanonene kom til Stubljan ble det skutt fra hull i fjell som var sterkt nok til å tåle trykket. Vi vet ikke hvor disse kanonhullene er, men er trolig bak den oppbygde kanonstillingen.

LITT HISTORIE OM GJERSJØELVA NATUR - OG KULTURPARK.

I 1990 lå Gjersjøelva tørr i lange perioder hver sommer og ble for det meste brukt av folk til å kvitte seg med søppel. Fiskekonsulenten for Oslo og Akershus, Kato Lunder, foreslo for Oppedgård Jeger- og Fiskerforening (OJFF) at foreningen skulle opparbeide elva til fiskeelv. Fylkesmannens miljøvernavdeling ville bidra med støtte.

Forslaget ble forelagt styret i OJFF og fikk enstemmig tilslutning. Lederen fikk full handlingsfrihet til å foreta nødvendige undersøkelser og tiltak. En vandring med historielaget gjorde det klart at skulle noe gjøres, så måtte dette være i samarbeid med kulturminneinteressene. Alle ruinene etter tidligere virksomhet langs elva var verneverdige og fredet. Gjersjøen hadde på den tiden et reguleringsreglement som tilsa at vannet hver vår skulle tappes ned til 50 cm under damkronen for å ta imot vårflom. Dette ble gjort uansett om det

var snø eller ikke. Hovedutvalg for teknikk og miljø (HTM) vedtok i 1991 som en prøveordning at det skulle innføres en minstevannføring i elva med 100 l/sek. Det ble dannet en gruppe av frivillige bestående av Oppegård jeger- og fiskerforening, Oppegård båtforening, Oppegård historielag, Naturvernforbundet i Oppegård og grunneier Fred Hallager Juul. Oppegård kommune kom med i Gjersjøelvprosjektet i 1992 da det ble utarbeidet en samarbeidsavtale mellom organisasjonene, grunneierne og kommunen. Gjersjøelvdalen var båndlagt i kommuneplan som et spesialområde for vern av vassdrag, kulturminner og natur. Antikvarisk myndighet i Akershus fylkeskommune ble kontaktet og vi fikk tillatelse til å gjøre visse tiltak i nedre fall etter at kulturminnene var registrert og oppmålt. Tanker ble tenkt og planer utarbeidet. I revidert nasjonalt budsjett ble det bevilget midler til bevaring av kulturminner i vannmiljøer ”Aksjon Vannmiljø”. Det var kort søknadsfrist, men planene var klare og 14 dager senere hadde vi kr. 200.000 i startkapital.

HVA HAR SKJEDD SIDEN 1991

- Prøveordning vedtatt i HTM om minstevannføring i Gjersjøelva
- Samarbeidsavtale 1992 behandlet i HTM og HUK
- Arne Vassbotten og Gunnar Melgaard oppnevnt av HTM og HUK som de første kommunale medlemmer av prosjektgruppen samme år
- Kommunen overdro fiskeretten og forvaltningsansvaret for sine eiendommer i Gjersjøelva til OJFF, det samme har grunneierne.
- Sektor for teknikk og miljø har bidratt med sekretærhjelp og gjennomføringsansvar
- Over miljømidlene på kulturbudsjettet har kommunen bidratt med midler til gjennomføring av en rekke tiltak
- Turveiforbindelse til Trollåsen 1993
- Parkeringsplass ved Hvitebjørnveien 1994
- Stor fisketrapp 1994
- Hefte over kulturminnene i Gjersjøelva 1994
- Rehabilitering av Nedre Sagdam og Øvre Mølledam 1997
- Billedserie over bygningene i elva i anledning kulturminneåret 1997
- Fisketrapp ved Kruttmølleplass 1999
- Oppgangssag 2002
- Fred Hallager Juul har latt oss bruke Langbygningen til lokalhistorisk museum. Her er det 8 arbeiderboliger som skal omgjøres til museum – eller ca 400m. De første 4 leilighetene ble åpnet i 2009, resten ble åpnet i mai 2013.
- Det er laget ny gangvei fra oppgangssaga og oppover elva til Kruttmølleplass. Kr 200 000 fra Sparebankstiftelsen og 97 000 fra Oppegård kommune.
- Nytt kvernhus. 200 000 fra Sparebankstiftelsen, og 570 000 fra Oppegård kommune.
- Lokomobilen fra Follo Museum er på plass. 100 000 fra Rotary i Oppegård til beskyttelseshus.

FISKETILTAK

- En stor fisketrapp med 6 kulper av betong er bygget ved Nedre Sagdam
- En fisketrapp av tømmer er bygget ved Damhuset ovenfor Ingierstrandbrua
- 3 terskler er laget i nedre del av Langstrøm for å heve vannstanden og stor stein er lagt ut som skjul for fisken

- 150 tonn gytegrus er lagt ut i elva for å forbedre gyteforholdene for laks og sjørret
- Ved Hvitebjørnbrua er det bygget en fiskebrygge for funksjonshemmede
- 8 billass søppel er kjørt bort
- OJFF har satt opp en fisketeller ved utløpet av den store fisketrappen

KULTURMINNER

- Alle kulturminnene i nedre fall er fotografert og oppmålt
- Nedre Nedre Sagdam er restaurert
- Øvre Mølledam er reparert
- Det er ryddet for krattskog rundt alle kulturminner.
- Oppgangssaga bygget 2002
- Det er laget et lokalhistorisk hefte om Kulturminnene i Gjersjøelva
- Laget et lite særtrykk om oppgangssaga
- Bildeserie over alle bygningene langs elva fra ca. 1910-20.
- Restaurert Langbygningen som «Maritas lokalhistoriske museum».
- Innhentet opplysninger fra tidligere beboere langs elva.
- Kvernhuset 2015 (200 000 fra Sparebankstiftelsen)
- Lokomobilen 2015 (mottatt 100 000 fra Kolbotn Rotary til restaurering)
- Har mottatt 6 malerier av brukets eiere Müllerslekten «i evig lån»
- Turvei fra oppgangssaga og opp til Hvitebjørnveien (200 000 fra Sparebankstiftelsen)
- Smedberget er restaurert utvendig og klart for innredning etter at det er lagt inn strøm
- Har mottatt kr. 500 000 fra Sparebankstiftelsen til restaurering av ruinene på Stubljan

FRILUFTSLIV

- Turvei fra oppgangssaga til Hvitebjørnveien. (200 000 fra Sparebankstiftelsen)
- Etablert tursti fra Trollåsen under E18 og til Sagflisbakken
- Merket natur- og kultursti rundt Hvitebjørnåsen/Kruttmølleåsen
- Laget historisk turkart over Gjersjøelvdalen/Svartskog nord

GURISAGA

- Bygging av oppgangssaga har vært det mest krevende prosjektet å dra i havn.
- Det har vært god støtte fra Fylkesmannens miljøvernaveiding ved vassdragsforvalter Leif Nilsen som har gitt anbefalinger overfor DN.
- Fylkesmannens landbruksavdeling har bidratt med midler til turvei, reparasjon av mølledam og sluttfinansiering av oppgangssaga
- Antikvarisk myndighet i Akershus fylkeskommune har godkjent tiltaket
- Eiendomsavdelingen i kommunen har stått som ansvarlig søker for prosjektet. Byggetillatelse forelå i april 2001 og grunnarbeidene tok umiddelbart til primo mai måned. I august ble den ferdiglaftede bygningen transportert fra Lesja og satt opp på de nye fundamentene.
- Oppgangssaga inkl. grunnarbeider, fundamenter og planering har kostet nesten 1,3 mill kroner. Her har Oppegård kommune gjennom årlige avsetninger bidratt med kr. 860 000, Fylkeskommunen 160 000, grunneier Fred Hallager Juul 200 000, og Oppegård jeger- og fiskerforening 30 000.
- Navnet Gurisaga kommer etter landskapsarkitekt Guri Vallevik Håbjørg som var ansatt i Oppegård kommune og som i alle år har vært en stor bidragsyter.

LANGBYGNINGEN

- 4 arbeiderboliger fra 1850 som lå i rekke. Disse ble påbygd 1880 til 2 etasjer og 8 leiligheter.
- Totalarealet er nesten 400m.
- Eieren Fred Hallager Juul har stilt Langbygningen til gratis disposisjon
- Første 4 leiligheter i nordre avdeling ble åpnet som museum i 2009.
- Alle 8 leiligheter ble åpnet som museum 2013
- Museet heter nå: **Langbygningen** - Maritas lokalhistoriske museum, etter Marita Huseby. Museet rommer mye som forteller om Ljansgodsets historie med gjenstander og bilder.

PLANER VIDERE

- Gangvei fra Stubljan til Ingierstrand Bad er under regulering (Oslo kommune)
- Gytegrus blir fortsatt lagt ut i store deler av elva
- Nordre Follo kommune tar et større ansvar for vedlikeholdet, og at informasjonstavler og kart blir satt opp.
- Neste prosjekt er å behandle navneveggen ved kanonstillingen.

Sist korrigert 02.04. 2020